

УДК 657.47:331

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Зеленко С.В., к.е.н.

Луцький національний технічний університет

В статті розкрито проблеми обліково-аналітичного забезпечення системи управління сільськогосподарським підприємством. Середнім та великим сільськогосподарським товаровиробникам різних організаційно-правових форм господарювання необхідно залучати додаткові кошти шляхом надання послуг наявною спеціальною технікою. Необхідно кооперуватися з іншими учасниками ринку для здешевлення окремих напрямів діяльності. Це обумовлено високою ціною на сучасні засоби виробництва та обмеженим строком їх використання протягом фінансового року. Тому, основну увагу приділено документальному забезпеченню операцій з надання послуг стороннім суб'єктам господарювання. Запропоновано комплекс документів для потреб планування ефективного використання активів аграрних підприємств. Відображено взаємозв'язок розроблених носіїв облікових даних із типовими формами рекомендованими Мінагрополітики.

Ключові слова: документ, журнал реєстрації, облік послуг, управління послугами, контроль за реалізацією послуг, документальне забезпечення, сільськогосподарські послуги

The problem of accounting and analytical support system of agricultural enterprise management has been revealed. Medium and large agricultural producers of different legal forms of management need to raise additional funds by the mean of provision of services while using available special equipment. It is necessary to cooperate with other market participants to reduce the cost of individual activities. This is due to the high price of modern means of production and their limited period using during the financial year. Therefore, the main attention has been paid to documentary providing of in services to other companies. A set of documents for planning an effective use of assets of agricultural enterprises has been proposed. The relationship between developed media credentials with typical forms recommended by the Agriculture Ministry has been described.

Key words: a document log, accounting services, management services, monitoring the implementation of services, software documentation, agricultural services

Актуальність проблеми. Вітчизняні товаровиробники сільсько-

господарської продукції, попри поглиблення кризи платоспроможності, все ж орієнтуються на залучення у виробничий процес сучасних досягнень науки і техніки. Прагнення до високої якості та, відповідно, конкурентоздатності продукції на ринках збуту є ключовими факторами стимулювання таких процесів. Однак, обмежене у часі використання засобів виробництва в рослинництві, обумовлює необхідність планування процесу обробітку ґрунту та збору врожаю. Досягнення максимальної ефективності використання сільськогосподарської техніки передбачає не лише забезпечення власних потреб, а й отримання доходу від послуг наданих стороннім організаціям та населенню.

Процес планування ускладнюється відсутністю інформації про потреби потенційних замовників. Вирішення поставленої проблеми можливе шляхом оперативного коригування планових завдань на основі створення відповідного інформаційного забезпечення. При цьому, документальне оформлення потребує взаємоузгодженої інформації між структурними підрозділами підприємств. Розробка первинних та зведених документів є прерогативою бухгалтерської служби, оскільки саме документальне оформлення операції є підставою для виникнення зобов'язань, доходів та витрат відповідно.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідженнями теоретичних основ та розробки нових підходів до реалізації на практиці інформаційного інструментарію системи управління сільськогосподарського підприємства відображено в працях вітчизняних вчених: М. Бондара, Ф. Бутинця, П. Гарасима, Л. Гуцаленко, М. Дем'яненка, В. Жука, І. Жураковської, В. Завгороднього, Г. Кірейцева, А. Кузьмінського, В. Лень, Ю. Литвина, В. Пархоменка, І. Садовської, Р. Сидоренка, В. Сопка, Н. Тлукевич та інших. Напрацювання у теоретичній площині сприяли вирішенню широкого кола питань, починаючи від первинного обліку відносин власності та інтелектуального капіталу, закінчуючи інтерпретацією інформації у звітності усіх рівнів. Як результат, дослідження втілилися у концепцію розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки України [1].

Щодо відображення інформації в обліку для потреб управління процесом надання послуг іншим суб'єктам господарювання, то варто зауважити, що дослідження проводилися, в основному, на рівні фер-

мерських, підсобних господарств та кооперації сільськогосподарських товаровиробників як окремих господарюючих одиниць. Особливої уваги заслуговують наукові праці В. Жука [2], В. Зіновчука [3], О. Крисального [4], М. Маліка [5], О. Могильного [6], Л. Молдавана [7], Т. Маренич [8] та інших. При цьому, недостатньо уваги приділено питанням документування та систематизації релевантної інформації як інформаційного джерела для потреб планування використання засобів виробництва.

Метою роботи є обґрунтування необхідності впровадження в обліковий процес комплексу документів для удосконалення інформаційної бази системи управління сільськогосподарським підприємством.

Викладення основного матеріалу дослідження. Поряд із проблемами документального забезпечення, в облікового процесу існує коло невирішених питань щодо документування господарських операцій пов'язаних із наданням сільськогосподарських послуг іншим суб'єктам господарювання. Основою проблеми є особливості механізму ціноутворення для різних категорій споживачів таких послуг, які відрізняються організаційно-правовою формою та формою власності. Як приклад, члени виробничих кооперативів повинні отримувати послуги по собівартості і першочергово, а сторонні особи – по ринковій ціні, якщо інше не передбачено статутом. Для приватних господарств черговість визначається економічними вигодами. Зауважимо, що увага акцентується не лише на цінній диференціації послуг, а й на черговості їх надання. Тому, наявні типові первинні та зведені документи не передбачають таких реквізитів і не можуть забезпечити повноту, всебічність та достовірність відображення відповідних фактів господарського життя суб'єкта господарювання.

При створенні документа необхідно визначити сферу його застосування та основні напрями використання. Особливість сільськогосподарського виробництва передбачає поєднання тваринництва та рослинництва, і якщо перше не має яскраво виражених ознак сезонності, то друге є характерною ознакою ідентифікації сільського господарства як сезонного виду діяльності. Слід також відмітити, що в аграрному виробництві у всіх напрямках здійснюється планування. Тому, вимоги до первинних та зведених документів повинні максимально забезпечити інформацією систему управління підприємства.

Кожен первинний та зведений документ повинен бути відображеним

у графіку документообороту із зазначенням кількості примірників, що складаються, відповідальних працівників за їх оформлення та спосіб оформлення, рух документів із місця заповнення до місця обробки, терміни зберігання тощо.

Сферою застосування первинних та зведених документів по обліку сільськогосподарських послуг є процеси пов'язані із виконанням замовлень по обробітку ґрунту для посівних робіт з використанням спеціальної сільськогосподарської техніки. Документ повинен враховувати методику формування ціни за надані послуги: за собівартістю або за ринковими цінами. Відсутність цілісності земельних ділянок вимагає планування черговості виконання замовлень, що в свою чергу дозволить уникнути непродуктивних витрат на транспортування техніки. Тому, пропонуємо ввести у документообірот сільськогосподарських підприємств Заяву на виконання робіт по обробітку землі та збору врожаю. Цей документ пропонується використовувати для більш раціонального та ефективного планування і використання сільськогосподарської техніки, збільшення обсягу наданих послуг та за рахунок цього залученням додаткових коштів (рис. 1).

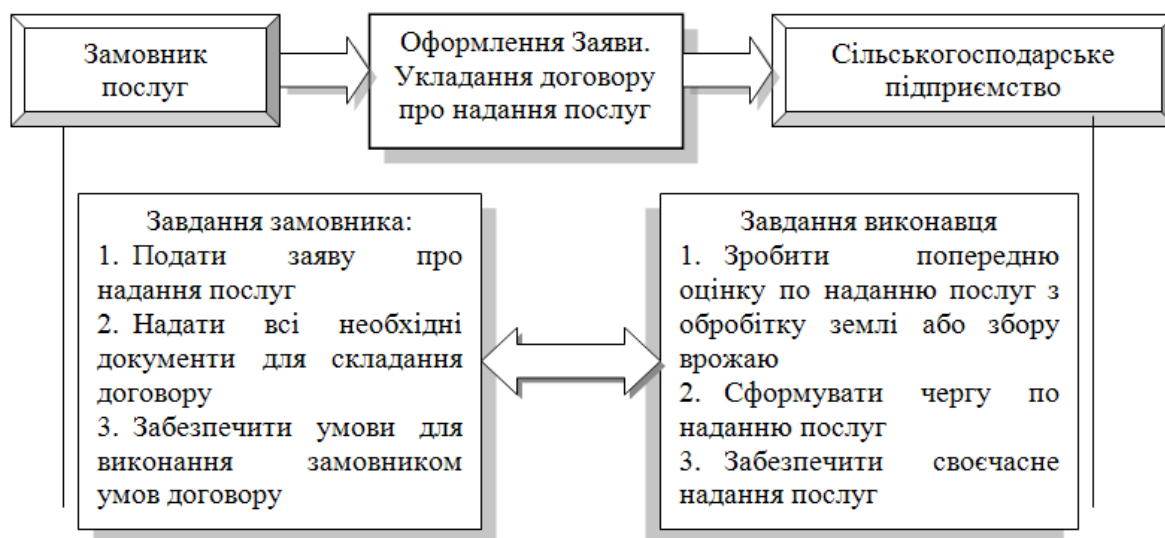

Рис. 1. Схема взаємодії виконавців та замовників послуг на основі Заяви на виконання робіт по обробітку землі та збору врожаю

Оформлення здійснюється агрономом або обліковцем, який відповідає за оформлення первинних документів по наданню послуг підприємством.

Заява реєструється в Журналі реєстрації заяв на послуги сільськогосподарського підприємства. Приклад заповненого Журналу реєстрації заяв представлено в табл. 1.

Таблиця 1

**ЖУРНАЛ ОБЛІКУ ЗАЯВОК
ПО НАДААННЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПОСЛУГ**
за липень 2013 р.

Назва підприємства СВК „Перемога”
Код підприємства за ЄДРПОУ 30945592

№ з/п	Найменування замовника	№ заявки	№ свідоцтва члена кооперативу	Дебіторська заборгованість		Вид послуг	Обсяг послуг	Номер і дата Акту виконаних робіт	Вартість послуг				Форма оплати			Всього до сплати	Документ, що підтверджує оплату	Примітка (підстава невиконання)
				Дата виникнення	Сума, грн.				Повна	За об'ємністю	В рахунок зарплати	Оплата готівкою	В рахунок виплати на п/в	Безготівковий розрахунок				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
Перелік отриманих заявок по земельному масиву № 1 *																		
1	Самолук С.В.	31 2	-	-	-	Збір озимой пшениці	0,8	№ 3 від 24.07.13 р.	208,0	-	208,0	-	-	-	208,0	Розрахунок во-відомість	-	
2	Іванчук П.І.	31 6	047	5.06.2012 р.	50,0	Збір озимой пшениці	0,4	№ 4 від 24.07.13 р.	-	80,0	-	80,0	-	-	80,0	Квитанція ПККО №14	-	
	Всього	x	x	X	50,0	x	1,2	-	208,0	80	208,0	80,0	-	-	288,0	x	x	
Перелік отриманих заявок по земельному масиву № 2 *																		
1	Кравченко М.К.	12 0	84	7.10.2012 р.	3000	Збір озимой пшениці	0,75	Не виконано	-	-	-	-	-	-	-	-	Не погашена дебіторська заборгованість	
2	Портей В.С.	31 9	71	8.04.2013 р.	120,0	Збір ярої пшениці	0,75	№ 4 від 25.07.13 р.	-	150,0	-	150,0	-	-	150,0	Квитанція ПККО №18	-	
	Всього	x	x	x	3120,0	x	1,5	x	-	150,0	-	150,0	-	-	150,0	x	x	

*Вписується необхідний реквізит в залежності від виду робіт

Документ склав бухгалтер по обліку розрахунків з покупцями і замовниками
посада

Кушнір О.І.
(підпис)

Кушнір Олександр Іванович
(Прийшло, Гр. Я. по-батькові)

Розроблено на основі джерела [9]

На основі заяви складається договір про надання послуг. В загальному вигляді розрахунки за надані послуги між виконавцем та замовниками здійснюється з дотриманням всіх вимог законодавства.

В Журналі реєстрації ставиться помітка про порядковий номер отриманої заяви, який не обов'язково повинен бути наступним по порядку. Це пояснюється тим, що вони приймаються протягом року, а журнал формується за місяць до того, у якому планується виконання замовлення. Із заяви переноситься інформація про особу замовника, обсяги та вид робіт, а також розміщення ділянки відповідно до карти сільськогосподарських угідь. Такий підхід дозволить плановірно розподілити техніку за видами робіт, охопивши максимально можливу площу, та виконати заявлені послуги без непродуктивних витрат на транспортування спецмашин.

Поряд із перспективою більш ефективного використання наявних технічних засобів сільськогосподарського підприємства, існує потреба у підвищенні рівня якості ґрунту, тобто використання не лише органічних а й хімічних засобів поліпшення родючості землі. Однак, визначення властивостей та якісних характеристик ґрунту потребує аналізу у спеціалізованих лабораторіях. При цьому, вартість послуг не завжди економічно виправдана, особливо для дрібних фермерів та власників приватних ділянок.

Виходом з такої ситуації є здешевлення послуг за рахунок обсягу замовлення. Ініціатором процесу групування доцільно виступити великим сільськогосподарським підприємствам, що матиме економічну доцільність у зниженні витрат на здійснення аналізу ґрунту за рахунок комісійних, як винагороди за посередницькі послуги.

Процедура збору інформації та її групування, за певними ознаками, аналогічна до надання послуг по обробітку землі та збору урожаю.

Заява на визначення властивостей та якості ґрунту має на меті документувати наміри фізичних та юридичних осіб які бажають отримати послуги від виробничого кооперативу з метою підвищення рівня врожайності на основі проведення подальшого аналізу ґрунтів. Дана процедура проводитиметься агрономом підприємства (рис. 2). Виконавець виступає посередником між замовником (фермером, власником земельної ділянки тощо) та дослідною організацією. Такий підхід дасть можливість більш раціонально використовувати грошові та матеріальні ресурси фермерських і підсобних

господарств, оскільки результати аналізу свідчать про якість ґрунтів та дають рекомендації щодо внесення органічних та/або мінеральних добрив, вказуючи при цьому їх норму.

Рис. 2. Схема здійснення операцій по виконанню Заяви на визначення властивостей та якісних характеристик ґрунту

Подальше відображення інформації відбувається у Журналі обліку заяв по наданню сільськогосподарських послуг табл. 2. Накопичення інформації здійснюється на підставі Реєстру поданих заяв на виконання сільськогосподарських послуг та Відомості №11.8 с.-г. аналітичного обліку «Розрахунків з покупцями і замовниками».

У Журналі інформація систематизується за місцем розташування земельної ділянки відповідно до карти сільськогосподарських угідь по кожному замовнику. Колонки 5 та 6 табл. 2 заповнюються у разі наявності непогашеної дебіторської заборгованості замовника перед підприємством. На основі цієї інформації приймається рішення про відмову або можливість надання послуг. Колонка 9 заповнюється після підписання замовником Акту виконаних робіт, що є підставою для виникнення дебіторської заборгованості або зменшення суми кредиторської заборгованості за отриманими авансами. Вартість послуг записується у колонки 10 та 11, в залежності від статусу клієнта по відношенню до підприємства. Інформація щодо форми оплати висвітлюється у колонках 12 – 16. На основі документа, що підтверджує оплату заповнюється колонка 17.

Для контролю за виконанням зобов'язань взятих підприємством по наданню сільськогосподарських послуг та виконанням плану, розроблено форму Контрольно-аналітичної відомості виконання заяв по наданню сільськогосподарських послуг (табл. 3).

Таблиця 2

**РЕЄСТР ПОДАНИХ ЗАЯВ
НА ВИКОНАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПОСЛУГ
за липень 2013 р.**

Назва підприємства СВК „Перемога”
Код підприємства за ЄДРПОУ 30943592

№ заявки	Найменування замовника	Дата подання заявки	Місяць виконання заявки	Вид робіт	Одиниці виміру послуг	Обсяг послуг	Розміщення ділянки	Примітки
1	2	3	4	5	6	7	8	9
120	Кравченко М.К.	20.04.2013 р.	Липень 2013 р.	Збір озимої пшениці	га	0,75	Масив 2	-
312	Самолук С.В.	6.05.2013 р.	Липень 2013 р.	Збір озимої пшениці	га	0,8	Масив 1	-
316	Іванчук П.І.	11.05.2013 р.	Липень 2013 р.	Збір озимої пшениці	га	0,4	Масив 1	-
319	Портей В.С.	12.05.2013 р.	Липень 2013 р.	Збір ярої пшениці	га	0,75	Масив 2	-
...

Всього отриманих заявок на липень 2009 р. _____ 4 _____

З них:

кількість анульованих _____ - _____

кількість діючих _____ 4 _____

Документ склад: диспетчер тракторної бригади
посада Домбровський В.П. Домбровський Віктор Петрович
(підпис) (Прізвище, ім'я, по-батькові)

Бригадир тракторної бригади Кривчук А.С. Кривчук Анатолій Степанович
посада (підпис) (Прізвище, ім'я, по-батькові)

Розроблено на основі джерела [9]

Таблиця 3

Назва підприємства СВК „Перемога”
Код підприємства за ЄДРПОУ 30945592

КОНТРОЛЬНО-АНАЛІТИЧНА ВІДОМІСТЬ
ВИКОНАННЯ ЗАЯВ ПО НАДАННЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПОСЛУГ
за липень 2013 р.

Види робіт	Кількість отриманих заявок		Виконання заявок, %		Вартість наданих послуг, грн.				Відсоток оплати, %	
	З них		План	Факт	3 них		Не оплачено			
	Виконано	Не виконано			Оплачено	Не оплачено				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Земельний масив № 1										
Збір озимої пшениці	2	2	-	100,0	288,0	288,0	100,0	288,0	-	100,0
Збір ярої пшениці	3	3	-	100,0	75,0	75,0	100,0	50,0	25,0	66,3
...
Всього	5	5	-	100,0	363,0	363,0	100,0	338,0	25,0	92,6
Земельний масив № 2										
Збір озимої пшениці	2	1	1	50,0	300,0	150,0	50,0	150,0	-	100,0
Збір ярої пшениці	6	4	2	66,7	150,0	150,0	100,0	150,0	-	100,0
...
Всього	8	5	3	62,5	450,0	300,0	66,7	300,0	-	100,0
Земельний масив № 3										
...
Всього	13	10	3	76,9	813,0	663,0	81,5	638,0	25,0	96,1

Документ склад бухгалтер по обліку розрахунків з покупцями і замовниками (підпис) Кушнір О.І. Кушнір Олександр Іванович (Прізвище, Ім'я, по-батькові)

Розроблено на основі джерела [9]

Контрольно-аналітична відомість дозволяє проаналізувати виконання плану по наданих послугах, рівень оплати в розрізі замовників, видів послуг та виконавців.

Висновки. Отже, запропоновані первинні та зведені документи дозволяють оптимізувати процес використання сільськогосподарської техніки на основі поєднання планування та документування операцій пов'язаних із наданням сільськогосподарських послуг. Організація бухгалтерського обліку, в даному випадку, виступає ключовою ланкою в підвищенні ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств, оскільки вирішення проблем планування не можливе без належного рівня відображення фактів господарського життя підприємства. Це доводить необхідність реалізації окреслених заходів як можливих засобів реалізації потенційних можливостей для оптимізації діяльності вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жук В.М. Теоретичні аспекти Концепції розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки України / В.М. Жук // Облік і фінанси АПК. - 2009. - № 1. - С.17-25.
2. Жук В.М. Чому «німіє» бухгалтер? / В.М. Жук // Урядовий кур'єр. – 2007. – № 137. - С.8.
3. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В.В. Зіновчук. – К. : Логос, 2001. – 380 с.
4. Крисальний О. В. Подолання кризових явищ та напрями розвитку агропромислового виробництва України / О. В. Крисальний // Економіка АПК. – 1999. – № 1. – С. 58–61.
5. Сільськогосподарська кооперація: суть та проблеми розвитку в Україні / [за ред. М.Й. Маліка]. – К. : ІАЕ УААН, 1999. – 166 с.
6. Могильний О. М. Державне регулювання аграрного виробництва в період трансформації економіки / О. М. Могильний. – К. : ІАЕ УААН, 2002. – 430 с.
7. Молдаван Л. В. Роль сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у процесі реорганізації КСП / Л. В. Молдаван. – К. : Тасіс, 2000.–52 с.
8. Маренич Т. Г. Бухгалтерський облік в агро формуваннях : підруч. / Т. Г. Маренич; за ред. В. Я. Амбросова. – [2-е вид.]. – К.: ВД “Професіонал”, 2005. – 896 с.
9. Гарасим П.М. Організація бухгалтерського обліку і аналізу в сільськогосподарських виробничих кооперативах: теорія та практика / Гарасим П.М., Зеленко С.В., Гарасим М.П.// Монографія. – Львів. НВФ «Українські технології», 2011. – 220 с.